

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา

เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนรักการอ่านอย่างจริงจัง และเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2552 มีมติคณะรัฐมนตรีให้การส่งเสริมการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ โดยกำหนดให้วันที่ 2 เมษายนของทุกปีเป็นวันรักการอ่าน และในปี 2552-2561 เป็นทศวรรษแห่งการอ่านของประเทศ รวมทั้งให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการอ่านเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนกรุงเทพมหานครได้รับเลือกเป็นเมืองหนังสือโลกปี 2556 จากองค์การยูเนสโก (UNESCO) ร่วมกับสมาพันธ์จัดพิมพ์นานาชาติ สมาพันธ์จัดจำหน่ายหนังสือนานาชาติ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องทราบบรรยากาศเกี่ยวกับการพฤติกรรมการอ่านหนังสือของประชากร สำหรับนำไปใช้กำหนดทิศทางและมาตรการต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายข้างต้น สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้จัดทำโครงการสำรวจการอ่านหนังสือของประชากรมาแล้ว 4 ครั้ง ในปี 2546 2548 2551 และ 2554 สำหรับการสำรวจ ปี 2556 นี้ นับเป็นครั้งที่ 5 เพื่อให้มีข้อมูลสำหรับใช้พัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนรักการอ่าน ตลอดจนติดตามประเมินผลการดำเนินงานเรื่องดังกล่าว ซึ่งมีความจำเป็นและสำคัญยิ่ง เนื่องจากการอ่านหนังสือทำให้ผู้อ่านมีความรอบรู้ เป็นการเพิ่มพูนศักยภาพในการดำเนินชีวิต และการทำงาน สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต จึงนับเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยตรง

2. วัตถุประสงค์

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. จำนวนผู้อ่านหนังสือและไม่อ่านหนังสือ พร้อมทั้งลักษณะทางประชากร
2. รายละเอียดเกี่ยวกับการอ่านหนังสือ เช่น ประเภทหนังสือที่อ่าน ความถี่ในการอ่าน เวลาที่ใช้อ่านหนังสือเฉลี่ยต่อวัน สถานที่ที่อ่าน เป็นต้น
3. ความคิดเห็นในเรื่องของวิธีการจูงใจให้ประชาชนรักการอ่านหนังสือ

3. ประโยชน์

1. เพื่อให้มีข้อมูลสถิติพื้นฐานเรื่องการอ่านหนังสือของประชากร
2. เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปใช้กำหนดนโยบาย และส่งเสริมการอ่านหนังสือให้มากขึ้น และเหมาะสม เช่น
 - ทำการรณรงค์หรือจัดการส่งเสริมการอ่านในรูปแบบที่เหมาะสมกับกลุ่มวัย
 - จัดหาหนังสือที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
 - จัดหาสถานที่อ่านหนังสือให้แพร่หลาย และเพียงพอกับประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ

4. ขอบข่ายของการสำรวจ

ครัวเรือนที่อยู่ในขอบข่ายของการสำรวจ ได้แก่ ครัวเรือนส่วนบุคคล ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลทั่วประเทศ

5. เวลาอ้างอิง

ในรอบ 12 เดือนที่แล้ว

หมายถึง ระยะเวลานับจากเดือนก่อนเดือน สัมภาษณ์ย้อนหลังไป 12 เดือน เช่น เดือนที่สัมภาษณ์ คือ มิถุนายน 2556 “ในรอบ 12 เดือนที่แล้ว” คือ มิถุนายน 2555 – พฤษภาคม 2556

6. รายการข้อมูลที่เก็บรวบรวม

1. ลักษณะทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน
2. การอ่านหนังสือของเด็กเล็ก (อายุต่ำกว่า 6 ปี) (นอกเวลาเรียน)
3. การอ่านหนังสือของประชากร (อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป) (นอกเวลาเรียน/ทำงาน แต่รวมการอ่านในช่วงเวลาพัก)
4. สภาพที่อยู่อาศัยและการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน

7. ระเบียบวิธีการสำรวจ

สำรวจนี้เป็นการสำรวจด้วยตัวอย่าง (Sample Survey Method) โดยใช้แผนการสุ่มตัวอย่างแบบ Stratified Two Stage Sampling โดยมีจังหวัดเป็นสตรัคัม (Stratum) ซึ่งมีทั้งสิ้น 77 สตรัคัม และในแต่ละสตรัคัม (จังหวัด) ได้แบ่งออกเป็น 2 สตรัคัมย่อยตามลักษณะการปกครอง คือ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล โดยมีเขตเจนนับ (EA) เป็นตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง ครัวเรือนส่วนบุคคลเป็นตัวอย่างขั้นที่สอง ซึ่งมีจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 55,920 ครัวเรือน

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ไปสัมภาษณ์สมาชิกของครัวเรือนตัวอย่างในเดือนมิถุนายน และกรกฎาคม พ.ศ. 2556

8. คำนิยาม

8.1 การอ่านหนังสือ

หมายถึงการอ่านหนังสือทุกประเภทนอกเวลาเรียน/นอกเวลาทำงาน รวมทั้งการอ่านในช่วงเวลาพัก การอ่านหนังสือรวมทั้งการอ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต ซีดี e-book reader ฯลฯ ยกเว้น SMS หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail)

สำหรับการอ่านหนังสือของเด็กเล็ก (อายุต่ำกว่า 6 ปี) ในที่นี้หมายถึง การอ่านหนังสือในช่วงนอกเวลาเรียน ซึ่งเด็กเล็กอ่านด้วยตนเอง รวมทั้งการที่ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้ฟังด้วย

8.2 หนังสือพิมพ์

หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ มีเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับข่าวและสถานการณ์ปัจจุบัน มักจะออกเป็นรายวัน แต่อาจออกเป็นราย 2 วัน 5 วัน 7 วัน 10 วัน หรืออื่น ๆ ก็ได้ แต่ไม่ทิ้งช่วงนานเกินไป ไม่เย็บเล่ม และไม่มียก

ขนาดของหนังสือพิมพ์ มีขนาดไม่แน่นอน ส่วนใหญ่มีขนาดประมาณ 40 X 55 ซม.

8.3 นิตยสาร

หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ ส่วนใหญ่จะออกเป็นรายสัปดาห์ รายปักษ์ หรือรายเดือน มักจะมีขนาดเล็กกว่าหนังสือพิมพ์ มีปกเย็บเล่ม มีการจัดหน้า โดยใช้สีสันและรูปภาพสวยงาม พิถีพิถันกว่าหนังสือพิมพ์ เนื้อหาอาจเกี่ยวกับข่าวสารความรู้ สารคดี นิยาย หรืออื่น ๆ

8.4 วารสารหรือเอกสารประเภทอื่น ๆ ที่ออกเป็นประจำ

หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นประจำแต่มีรูปร่างลักษณะที่ไม่สามารถจัดประเภทเป็นหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารได้ วารสารส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาทางวิชาการ แต่อาจมีวารสารบางประเภทที่เน้นในเรื่องข่าว และความคิดเห็น แต่ไม่มีการตกแต่งรูปเล่มเหมือนนิตยสาร

วารสาร ส่วนใหญ่จะมีคำว่า “วารสาร” นำหน้าชื่อหนังสือ และเนื้อหาจะหนักกว่านิตยสาร ตัวอย่างหนังสือวารสาร เช่น วารสารข้าราชการ วารสารที่ดิน วารสารบริหารธุรกิจ เป็นต้น

ส่วนเอกสารประเภทอื่น ๆ ที่ออกเป็นประจำ อาจออกมาในลักษณะของแผ่นพับ แผ่นปลิว จุลสาร (Bulletin) จดหมายข่าว (Newsletter) หรืออื่น ๆ ส่วนใหญ่จะจัดทำโดยสถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการประชาสัมพันธ์ หรือส่งเสริมกิจกรรมของหน่วยงานนั้นโดยเฉพาะ เช่น สารสถิติ สารผู้ใหญ่ ข่าวสารการเกษตร ข่าวสารการบินพาณิชย์ จุลสารการท่องเที่ยว จุลสารดาวเทียม จดหมายข่าวไทย คติศึกษา เป็นต้น

8.5 นวนิยาย การ์ตูน หรือหนังสืออ่านเล่นต่าง ๆ

หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่มักออกไม่มีระยะเวลาที่แน่นอน มุ่งให้อ่านเพื่อความเพลิดเพลินใจ เช่น นวนิยาย นิทาน การ์ตูน เป็นต้น

นวนิยายหรือเรื่องอ่านเล่นต่าง ๆ ในที่นี้ต้องพิมพ์เป็นเล่ม ไม่ใช่นวนิยายหรือเรื่องอ่านเล่นที่พิมพ์เป็นตอน ๆ ในหนังสือประเภทอื่น ตัวอย่างนวนิยาย เช่น เพชรพระอุมา ค่าของคน กุ๊กกรรม เป็นต้น

หนังสือการ์ตูน ได้แก่ ขายหัวเราะ และการ์ตูนญี่ปุ่น เป็นต้น

8.6 แบบเรียน/ตำราเรียนตามหลักสูตร หรือเอกสาร/หนังสือ/คู่มือที่อ่านเพิ่มเติมเพื่อสอบหรือการเรียนรู้

หมายถึง สิ่งพิมพ์ หนังสือ หรือตำราที่โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษากำหนดให้ใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตร รวมทั้ง เอกสาร หนังสือ หรือคู่มือที่ใช้อ่านเพิ่มเติมเพื่อสอบหรือการเรียนรู้ด้วย เช่น คู่มือเตรียมสอบ หนังสือแนวข้อสอบ และหนังสือประกอบการเรียนพิเศษ เป็นต้น

8.7 ตำรา หนังสือ หรือเอกสารที่ให้ความรู้ต่าง ๆ/ความรู้ทั่วไป

หมายถึง สิ่งพิมพ์หรือเอกสารที่มุ่งให้ความรู้ต่าง ๆ แก่ผู้อ่านเป็นประการสำคัญ ส่วนใหญ่มักจะออกในลักษณะของหนังสือ (Book) มีการเขียนเล่ม ไม่รวมแบบเรียนหรือตำราเรียนตามหลักสูตร หรือเอกสาร/หนังสือ/คู่มือที่อ่านเพิ่มเติมเพื่อสอบหรือการเรียนรู้

ตำรา หนังสือ หรือเอกสารที่ให้ความรู้ ในที่นี้ต้องใช้ในวัตถุประสงค์อ่านเพื่อให้มีความรู้ทั่ว ๆ ไป เพื่อเสริมความรู้ ไม่ใช่มุ่งเพื่อสอบหรือการเรียนรู้

8.8 หนังสือหรือเอกสารเกี่ยวกับคำสอนทางศาสนา

หมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับหลักหรือคำสอนทางศาสนา หลักการปฏิบัติทางศาสนา ประวัติบุคคลสำคัญทางศาสนา และเรื่องเล่าทางศาสนา

8.9 ข่าว

หมายถึง การรายงานเหตุการณ์ปัจจุบันหรือข่าวสารที่น่าสนใจ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสารที่เสนอ โดยลักษณะของข่าวนั้นจะต้องเป็นข้อมูล ข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวใหม่ ๆ และทันต่อเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทัศนะของผู้รับสาร การเสนอข่าว

ข่าวอาจจำแนกเป็น ข่าวที่น่าสนใจทั่ว ๆ ไป ในประเทศ ข่าวในประเทศ ข่าวต่างประเทศและข่าวระหว่างประเทศ ข่าวและความเคลื่อนไหวในวงการกีฬา ความเคลื่อนไหวในวงการธุรกิจบันเทิงและข่าวประเภทอื่นๆ

8.10 สารคดีหรือความรู้ทั่วไป

หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวกับความรู้หรือสารคดี โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้อ่านได้รับความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการเมือง การปกครอง การดำเนินงานของรัฐ เศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ ศาสนา จริยศึกษา สุขภาพ อนามัย ศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ รวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็ก สตรี และแม่บ้าน

8.11 ความคิดเห็นหรือวิเคราะห์

หมายถึง บทความ บทบรรณาธิการ หรือข้อเขียนแบบอื่น ๆ ที่แสดงทัศนะหรือความคิดเห็น ตลอดจนการวิเคราะห์วิจารณ์ในเรื่องต่าง ๆ เช่น แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง

การดำเนินงานของรัฐ เศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ ศาสนา จริยศึกษา สุขภาพ อนามัย ศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ รวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็ก สตรี และแม่บ้าน นอกจากนี้ยังรวมถึงบทความที่เสนอความคิดเห็น วิพากษ์ วิวิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น การพยากรณ์ชีวิต การวิเคราะห์ข่าวและเหตุการณ์ต่างประเทศ การวิเคราะห์และวิจารณ์ข่าวแบบชาวบ้าน เป็นต้น

8.12 บันเทิง

หมายถึง เนื้อหาที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลิน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) แสดงด้วยภาพ ได้แก่ ภาพเขียนหรือภาพถ่าย เช่น การ์ตูนสำหรับเด็ก ภาพล้อทางการเมือง เป็นต้น
- 2) บรรยายด้วยข้อเขียน ได้แก่ เรื่องสนุก ๆ เช่น นวนิยาย เรื่องแปล เรื่องสั้น เป็นต้น

8.13 ธุรกิจหรือโฆษณา

หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม รวมถึงข่าวเพื่อการเผยแพร่ และการประชาสัมพันธ์ (Publicity and public relations) และเนื้อหาที่เป็นประกาศสรรพคุณ คุณภาพ หรือคุณประโยชน์ของสินค้าและบริการ (Advertisements)